

Piotr Maroń*

Instytut Filozofii, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wyobraźnia ontologiczna w działaniu. Standaryzowanie męskiej anoreksji a praktyka użycia kalkulatora BMI

Abstrakt. Niniejszy artykuł podejmuje zagadnienie relacji między procesem standaryzacji i klasyfikacji męskiej anoreksji a ich praktycznymi implementacjami w internetowej platformie służby zdrowia. Szczegółowy nacisk został położony na znaczeniu standardowego kalkulatora pomiaru masy ciała, który jest uniwersalnie wykorzystywany do diagnozowania męskiej anoreksji. Wykorzystując ustalenia metodologiczne wypracowane na gruncie studiów nad nauką i technologią (STS) oraz propozycje teoretyczne Abriszewskiego (2013) i Nowaka (2016). Autor dowodzi jak problematyczne i niejednoznaczne jest założenie uniwersalnej stosowności standardów, i jak modernistyczny postulat uniwersalizacji – w dzisiejszej rzeczywistości – traci moc i przywilej redukcji lęków i uspojniania świata. Analizując sposób standaryzowania i klasyfikowania męskiej anoreksji przez Amerykańskie Towarzystwo Psychiatryczne (ASA) i Światową Organizację Zdrowia (WHO) oraz sposób, w jaki konkretne narzędzie pomiarowe (Body Mass Index) jest wykorzystane przez angielską służbę zdrowia (NHS) tekst proponuje przededefiniowanie postulatu uniwersalizacji.

Słowa kluczowe: męska anoreksja, studia nad nauką i techniką, standaryzacja, praktyka, wyobraźnia ontologiczna

Ontological imagination in practice. Enactment of male anorexia standardization in the context of BMI

Abstract. The article tackles the problem of relation between standardization and classification process of male anorexia and its practical implementations in health care internet platform. The particular attention has been drawn to the significance of a specific, standard body mass calculator which is universally used to diagnose male anorexia. Applying methodological perspective of science and technology studies (STS) and theoretical claims that of Abriszewski (2013) and Nowak (2016) author argues how problematic and complex is the assumption of universal application of standards. Subsequently it is claimed how modern proposition of universality – in contemporary world – loses its power and privilege of reducing risks and making a consistent world. Through an analysis of American Psychiatrists Association (DSM) and World Health Organization (ICD) ways of standardizing and classifying male anorexia and through unearthing how a particular measurement tool (Body Mass Index) is used by English internet health care platform the article postulates redefining the assumption of universality as a key attribute of standardizing processes.

Keywords: male anorexia, science and technology studies, standardization, practice, ontological imagination

* Adres do korespondencji: Instytut Filozofii, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, e-mail: piotrekmaron@gmail.com

1. Wstęp. Miejsce i rola nauk społecznych w strukturach wiedzy późnej nowoczesności

W niniejszym artykule będę starał się wykorzystać ustalenia i rozwiązania zaproponowane przez Andrzeja W. Nowaka (2016) i Krzysztofa Abriszewskiego (2013) odnośnie relacji między infrastrukturą klasyfikacyjną i standaryzacyjną, a ich praktycznym zastosowaniem. Materiałem, na którym oprę swoją analizę będzie męskie ciało. Szczególną uwagę poświęcę narzędziom pomiarowym – ten cel uważam za szczególny. Jego zadaniem jest nakreślenie ogólniejszej propozycji: politycznych konsekwencji i nowego kierunku w budowaniu wspólnot, które w ogólnym rozrachunku mogą redukować niepewności, lęki i niespójności ontologiczne. Teoretycznym punktem wyjścia są założenia wypracowane na gruncie studiów nad nauką i techniką dookreślone przez teorię aktora sieci. W szczególności chciałbym się zająć postulowanymi przez Nowaka i Abriszewskiego uściśleniami ustaleń Bruno Latoura i Annemarie Mol w kontekście operacjonalizacji teorii aktora-sieci (*ANT actor-network theory*), jej praktycznego zastosowania, a w rezultacie redefinicją miejsca i roli nauk społecznych w obecnych strukturach społecznych i strukturach wiedzy. Albowiem to właśnie naukom społecznym ma zostać przypisana rola faktu eskplanacyjnego kompleksowości oplatających współczesne społeczeństwa. Ponadto redefinicja zakłada, że naukom społecznym należy przypisać nowe zadania i wyposażać je w nowe optyki widzenia, które ułatwią problematyzowanie i konceptualizowanie współczesnych zjawisk i problemów.

1.1. Wyobraźnia ontologiczna

Po pierwsze, wykorzystując ANT i rozszerzając koncepcję wyobraźni Millsa (1959) Nowak (2016) zmierza do załatwienia dziury w polityczności ANT, żeby zaproponować nowy, odpowiedzialny model uprawiania nauki, polityki i uspołniania świata. Poznański filozof wskazuje na konieczność przeformułowania roli i zadań nauk społecznych. Zauważa, że nowoczesność czy też późna nowoczesność została tak głęboko przeniknięta przez cyborgi i hybrydy, że klasyczne role, zadania i powinności nauk społecznych są nieadekwatne wobec zjawisk i problemów obecnego świata. Pokartezjańskie dychotomie natura/kultura, ciało/umysł, męski/żeński, człowiek/maszyna stały się dziś nieadekwatne. Ponadto skonstruowane i operacjonalizujące te rozróżnienia nauki społeczne przestały dostarczać relewantnych opisów współczesnej, niejednorodnej rzeczywistości. Tak zakreślając punkt wyjścia, Nowak, proponuje zmianę na dwóch poziomach: ontologicznym i aksjologicznym. Tytułowa wyobraźnia ontologiczna ma być kategorią wyrażającą i operacjonalizującą nowe sposoby teoretyzowania tkanki społecznej. Autor sytuuje oś swoich rozważań wokół kategorii *wyobraźni socjologicznej* zaproponowanej przez Millsa oraz *zwrotu ontologicznego* w obrębie studiów nad nauką i techniką

(STS *science and technology studies*) (Woolgar i Lezeun 2012, Mol 2013, Law i Lien 2013) oraz pojęcia *phronesis* (Flyvberg 2012) oznaczającego rozważność i roztropność. Projekt nowego zdefiniowania i usytuowania roli nauk społecznych, a także roli i powinności samego naukowca wpisuje się w ogólniejszy proces zmiany społecznej. Zmiana, która zamiast kalkulacyjnej, zorientowanej na linearny rozwój nowoczesnej racjonalności opartej o eksplorowanie natury proponuje biegunowo odmienne spojrzenie na rzeczywistość. Abriszewski i Nowak dostrzegli w zwrocie ontologicznym potencjalność do ustanowienia nowej teorii nauk społecznych, która wyznaczać ma również miejsce dla szeroko rozumianych badaczy i intelektualistów.

1.2. Kulturowe funkcje filozofii

Obaj interesują się szczególną rolą filozofii w nowym spojrzeniu na rolę i miejscu nauk społecznych w czasach późnej nowoczesności. Autor *Poznania, zbiorowości*, polityki wyszedł z innych pozycji i pod innym kątem diagnozował potrzebę rekonceptualizacji pozycji i zadań samej filozofii. Abriszewski, podążając za intuicjami Becka (2004) i Baumana rozwija ich postulaty o społeczeństwie ryzyka oraz koncepcji *prawodawców i tłumaczy* do opisanie obecnej kompleksowej nowoczesności. Chodzi w tym miejscu o fakt, że rozchwianie egzystencjalne generowane przez rosnące niepokoje, lęki i ryzyko – jak diagnozował Beck (2004) nie poddają się redukcji i rozwiązaniu przez tradycyjną, modernistyczną wersję nauki i jej metod opisu świata. Kategorie baumanowskie służą natomiast jako punkt odniesienia do sformułowania nowej roli intelektualistów, którzy używając języka filozoficznego byłiby odpowiedzialni za stabilizowanie rzeczywistości (Abriszewski 2013, 343).

Abriszewski twierdzi, iż nauki ścisłe i społeczne utraciły apriorycznie im przypisywane atrybuty do jasnego i klarownego tłumaczenia rzeczywistości i redukcji lęków (2013). Stąd wyprowadza tezę o niepewności wyniku gier kulturowych, który w przeszłości był przewidywalny i opierał się na ramach odniesienia dostarczanych przez naukę. Autor wskazuje na filozofię jako pewien zestaw praktyk, które posiadają potencjalność na scalanie, integrowanie i uspojnianie rzeczywistości – zalepianie dziur ontologicznych. Projekt kulturowych funkcji filozofowania (KFF) zakłada przeniesienie punktu ciężkości z filozofii rozumianej jako produktu kultury, ewentualnie jako zbioru opisów i narracji o kulturze i świecie. Wedle KFF filozofia i filozofowanie tłumaczą, integrują i uspojnają gry kulturowe dając poczucie bezpieczeństwa ontologicznego. Abriszewski pisze iż: „Filozofia uspojnia ludzkie uniwersum symboliczne poprzez arbitralne akty odnajdywania punktów orientacyjnych” (Abriszewski 2013, 307). Język filozoficzny zostaje więc obdarzony mocą sprawczą i co ważniejsze filozofowanie zostaje powiązane z konstytuowaniem obiektów kulturowych. To sprzężenie filozofii ze strukturami

społecznymi znacząco zmienia architekturę relacji struktur wiedzy w późnej nowoczesności. Albowiem dychotomie fundujące projekt modernistyczny już nie wystarczają. Nauka¹ utraciwszy prymat w tłumaczeniu niezależnej Natury została usytuowana (Haraway 2014, Barad 2008) relacjach związanych z produkcją wiedzy. Nowoczesna Konstytucja nie gwarantuje już porządku. Natura nie jest już ‘nieдостаępna’, ‘obiektywna’ a jej prawa ‘odkrywane’ (Latour 2011, 51). Brak dychotomii natura/kultura, oferta niedualistycznego konstruowania rzeczywistości (zob. Mitterer 2002) otworzyła miejsce dla nowego uchwycenia roli i zadań stojących za filozofowaniem. W ramach studiów nad nauką i technologią już jakiś czas temu (Law i Singleton 2005, Law i Mol 1994, Mol 2013) postawiono filozoficzne pytania o ontologię obiektów krążących w latourowskich sieciach referencji.

2. Nowoczesna nauka i zwrot ku ontologii

Żeby jednak w pełni zrozumieć deklarację potrzeby kolejnego zwrotu w naukach społecznych należy cofnąć się do początków studiów nad nauką i technologią. Pozwoli to na uchwycenie momentu swoistego „odczarowania” nauk ścisłych fundujących przecież tradycyjną nowoczesność.

Nauka, która do lat 70. dwudziestego wieku miała za zadanie produkcję siatki pewności oplatającej i opisującej rzeczywistość przestała spełniać funkcję jednoznacznej i konkluzywnej propozycji do opisu świata. Odkąd Latour, Woolgar (1979), Knorr-Cetina (1981, 1999) czy Collins (1985) weszli do laboratoriów i stosując metody klasycznej etnografii i ściągnęli przykrywkę, okazało się jak skomplikowana i poplątana jest materia wewnątrz. Badacze z kręgu etnografii laboratorium, potem zwanej studiami nad nauką i technologią, ukazali jak skomplikowana jest droga od spojrzenia na przepis (teoria naukowa) do empirycznej go realizacji (zob. Delamont i Atkinson 2001). Dobrym przykładem będzie sytuacja studentów biologii z kilku angielskich uniwersytetów Otóż – jak mówią sami uczestnicy – w trakcie studiów licencjackich każdy przeprowadzany przez nich eksperyment kończył się powodzeniem. Dużo trudniej zaczęło to wyglądać w trakcie studiów magisterskich. Jednak prawdziwy kataklizm nastąpił, gdy część z nich zaczęła pracować nad projektami doktorskimi. Okazało się bowiem, że natura w ogóle nie współpracuje i że najrzetelniej przygotowane eksperymenty, zaprojektowane w oparciu o sprawdzone i ustabilizowane teorie naukowe po prostu nie wychodzą. „Natura” jest aktorem podlegającym negocjacji i mediacji w procesie stabilizowania nowych bytów – tu wyników eksperymentów. Okazuje się, że praktyki laboratoryjne nie odkrywają i nie rozwiązują problemów w relacji z bierną, pasywną naturą tylko uczestniczą w procesie jej manipulacji i konstruowania (Delamont i Atkinson 2001). Badania z zakresu etnografii laboratorium ukazały komplek-

¹ Przez naukę rozumiem tutaj projekt Boyla, któremu przypisuje się stworzenie nowoczesnego modelu naukowego (Latour 2011, Shapin i Shaffer 1985).

sowość i praktyk naukowych co w rezultacie rozszczelniło nowoczesną spójność ontologiczną. Ogłoszony w 2013 roku na łamach czasopisma *Social Studies of Science* zwrot ku ontologii zinstytucjonalizował wprowadzenie narracji filozoficznej w obręb socjologicznych rozważań. Namysł nad ontologicznymi aspektami ujęć socjologicznych w ramach studiów nad nauką i technologią otworzył pole dla integracji empirycznego podejścia w filozofowaniu. Nie chcę tutaj wracać to opisywanych już propozycji Mol i jej empirycznej filozofii. Warto jednak zatrzymać się na dłużej przy koncepcji Nowaka. Jego barokowe podejście rzuca bowiem nowe światło na aplikowalność konkretnych narzędzi wypracowanych w ramach zwrotu ku ontologii. Pojęcie barokowości zostało użyte nie przez przypadek. Nowak podąża śladem wytyczonym przez Law'a (2011). Brytyjski socjolog postuluje bowiem skonceptualizowanie barokowości jako narzędzia czy też pewnego rodzaju spojrzenia i metody do problematyzowania zjawisk (Law 2011, 11). Z uwagi na zakres tej pracy brak tu miejsca na dogłębne omówienie koncepcji brytyjskiego socjologa. To co warto podkreślić, to uwypuklenie *performatywności* jako ważnego komponentu instrumentarium barokowego. Performatywność pociąga za sobą swoiste pojmowanie świata i swoisty repertuar metafor do jego opisu. Kieruje nas w stronę goffmanowskiej teatralizacji lub w stronę gier kulturowych (Abriszewski 2013) jako sceny, na której stwarza się obecne społeczeństwo i pisze nowa konstytucja (Latour 2011). Chciałbym tym samym wykorzystać tę kategorię do opisu interesujących mnie w tym artykule zjawisk. Z drugiej strony, Nowak wprowadza kategorię wyobraźni ontologicznej jako specyficznej dyspozycji, która adekwatnie może opisywać wielowarstwowe, heterogeniczne i kompleksowe procesy społeczne. Najkrócej rzecz ujmując wyobraźnia ontologiczna, będąca rozwinięciem koncepcji wyobraźni socjologicznej Millsa jest postulatem metodologicznym z bardzo mocnym dookreśleniem aksjologicznym i w rezultacie politycznym. Poznański filozof twierdzi, iż jest to pewien rodzaj „dyspozycji, która pozwala badaczowi/badaczce na łącznie różnorodnych splotów bytów (technicznych artefaktów, kulturowych wartości, politycznych konsekwencji)” (Nowak 2016, 65). W kontekście ustaleń studiów nad nauką i techniką jest to rodzaj optyki widzenia świata pozbawionego klasycznych, tradycyjnych dychotomii i co ważniejsze granic systemowych. Polityczność koncepcji wyobraźni ontologicznej zasadza się na przeformułowaniu roli nauk społecznych/humanistycznych, które nie mogą już dłużej operować w deklaratywnej niezależności politycznej. Nowak sugeruje, iż tylko ustawienie się w pozycji baczego obserwatora monitorującego bieżące innowacje technologiczne, medyczne czy kulturowe daje szansę na odpowiedź, na postępujące skomplikowanie obecnych społeczeństw (Nowak 2016, 66). Ten typ problematyzacji nauk społecznych mógłby nasuwać przypuszczenie o makrosocjalnym nastawieniu: rozpatrywana jest strukturalna całościowość nauk społecznych. Jednak Nowak doskonale zdaje sobie sprawę, że reprodukcja klasycznej dychotomii mikro/makro jest pozbawiona poznawczego sensu. Zniesienie tej dychotomii postulują właśnie

badawcze z kręgu studiów nad nauką i technologią. Lokalność czy też specyficzne usytuowanie jest skonceptualizowane za pomocą pojęcia *phronesis*, czyli „codziennym wymiarem praktyki”, które wydaje się być uściśleniem koncepcji *wiedzy milczącej*. Jednak fronetyczność wykracza poza praktyki podpadające pod wiedzę nieeksplikowaną, nabytą w praktyce, ponieważ zakłada odpowiedzialne praktykowanie, świadome politycznie sprawstwo przyporządkowane naukom społecznym. Podążając za Flyvbjergem fronetyczność zostaje zaprezentowana jako pomost między obiektywizującą analizą filozoficzno-socjologiczną a aspektem politycznym nauk społecznych. Refleksja tylko i wyłącznie teoretyczna jest bowiem niewystarczająca. Teoretyczna dyspozycja i biegłość muszą zostać ucieleśniona w praktyce (Nowak 2016, 77). Praktykowanie wyobraźni ontologicznej jest trój etapowe i polega na: 1) przemyśleniu, 2) podminowaniu, 3) przekształceniu. Punkt pierwszy odnosi się do klasycznej latourowskiej wytycznej metodologicznej – „podążania za aktorem” po sieciach relacji, w których uczestniczy. Drugi etap to rozpakowywanie ustabilizowanych, nie budzących wątpliwości obiektów czy też sieci obiektów. Inaczej otwieranie ‘czarnych skrzynek’. W obrębie badań prowadzonych w oparciu o teorię aktora sieci i deklaracji samego Latoura dochodzono zazwyczaj do punktu drugiego. Rozpakowywanie czy też otwieranie wydobywało kompleksowości i niejednoznaczności faktów naukowych, kulturowych i społecznych. Koncepcja kulturowych funkcji filozofii i propozycja wyobraźni ontologicznej dodają punkt trzeci, gdzie proponuje się budowanie i stabilizowanie nowych łańcuchów relacji i siatek połączeń (które są potem społecznie performowane), i które mają dostarczać bardziej adekwatnych propozycji połączeń społecznych służących zbiorowości (Nowak 2016, 344, Abriszewski 2013).

3. Zamknięte w czarne skrzynki infrastruktury klasyfikacyjne

Mnie jednak w tym momencie będzie interesowało zjawisko i proces pracy z „czarnymi skrzynkami”. Powtarzając jeszcze raz znane definicje „czarna skrzynka” to nic innego jak głęboko społecznie ustabilizowany i bezdyskusyjny fakt. Taki, który bierze się za pewny i niepodważalny jak prawo grawitacji. Tutaj obiektem zainteresowania jest infrastruktura, która konstruowana jest wokół uskrzynkowionych faktów. Nie można bowiem zapominać, że one też nie działają w próżni. Teoria aktora-sieci proponuje wstrząsanie tymi ustabilizowanymi kawałkami rzeczywistości, problematyzowanie status quo. Ja chciałbym się zająć jednym z elementów tej infrastruktury, żeby później sprawdzić czy można po jej rozebraniu, w trakcie ponownego składania zastosować procedury wyobraźni ontologicznej oraz KFF. Chodzi o infrastrukturę bazującą na systemach klasyfikacji i standaryzacji. Lapland i Star twierdzą, że standardy stanowią symbol nowoczesności (Lapland i Star 2012). Infrastruktura klasyfikacyjna to swoista maszyna standaryzująca obiekty tworząc je niewidzialnymi, żeby w następnym etapie sterować i generować konkretne dzia-

łania, produkować rzeczywistości. Niewidzialność najlepiej zilustrować prostym przykładem. Niniejszy artykuł został napisany na przy użyciu zestandaryzowanych procedur pisania tekstów naukowych: znormalizowany arkusz, który w praktyce oznacza konkretny wybór i wielkość czcionki, odstępy między wierszami i akapity. Dalej, pisany był na standardowej klawiaturze QWERTY i będzie zapisany na standardowym formacie. Listę można rozwijać o szeroką gamę zestandaryzowanej technologii używanej do powstania każdego tekstu. Dopóki te wszystkie standardy działają, są niezauważalne i zazwyczaj mało interesujące. Co ciekawe, wystarczy pojechać do krajów frankońskich, żeby zauważyć jak drobna zmiana miejsca jednej litery w standardowej klawiaturze na AZERTY przysparza kłopotów w używaniu komputera a tym samym jak zmienia się sama rzeczywistość użytkownika. Weźmy na przykład pod uwagę jak zmieniła się rzeczywistość od czasu, kiedy podstawowym narzędziem pomiaru masy ciała stał się BMI, czyli *body mass index* (Busch 2011). Sam współczynnik, oryginalnie, czyli w połowie XIX wieku! miał służyć do badań populacji. Od lat 70. stał się natomiast podstawowym kalkulatorem używanym przy definiowaniu normalnej wagi ciała, od której odstępstwa określane są jako nadwaga, otyłość, niedowaga lub anoreksja.

Przykład BMI jest relewantny ze względu na fakt, iż w tym artykule przedmiotem badania będzie formalna definicja anoreksji zaproponowana na łamach *Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders (DSM – V)*. Szczególnie interesować mnie będzie jak odgrywana jest w tym kontekście męska anoreksja. Uznawana za zbyt nikle występującą, przez ostatnie kilkanaście lat została rozpoznana jako istotny problem dotyczący męskiego ciała. Co więcej męskie ciało i jego przemiany – głównie proces estetyzacji – stał się przedmiotem coraz bardziej wnikliwych analiz. Okazało się, iż kiedyś neutralne politycznie, dziś jest takim samym nośnikiem kodów kulturowych jak ciała kobiece (zob. Bordo 1999, Robinson 2008, Arcimowicz 2015, Connell 1995). Jednak to nie transformacja społecznego umocowania męskiego ciała będzie mnie w tym momencie interesować. Chciałbym się skoncentrować na uprzednio zasygnalizowanym problemie relacji procesów klasyfikacji i standaryzacji a widzeniem zjawisk społecznych przez okulary teorii aktora sieci. Otóż podążając za Buschem łatwo zauważyć, że standardy operują, stabilizują i podtrzymują konkretne mechaniki funkcjonowania wtedy, gdy są niewidzialne i niezauważalne (Busch 2011, 19). Inaczej, gdy są właśnie czarnymi skrzynkami. W interesującym mnie przypadku infrastrukturą klasyfikacyjną mającą na celu generowanie i wkomponowywanie standardów jest mechanika DSM. Twierdzę, że potrząśnięcie i rozpakowanie procesów standaryzacji anoreksji proponowanej na łamach tej edycji umożliwi nakreślenie społecznego horyzontu wokół kwantyfikowanego ciała. Modele KFF i wyobraźni ontologicznej posłużą natomiast w zrobieniu kroku w stronę aksjologii, zwrotu w stronę polityczności.

Trzy podstawowe wytyczne przy definiowaniu anoreksji wedle najnowszej, piątej edycji DSM:

- A. Ograniczenia poboru energii względem zapotrzebowania prowadzące do znacząco niskiej masy ciała w kontekście, wieku, płci, rozwoju psychofizycznego i zdrowia fizycznego. Znacząco mniejsza masa jest zdefiniowana jako masa, która jest mniejsza niż minimalna normalna a dla dzieci lub młodzieży, mniejsza niż minimalnie oczekiwana.
- B. Intensywny lęk przed przyrostem masy ciała i przytyciem, lub zaciekle zachowanie, które koliduje z przyrostem masy ciała, nawet gdy masa ciała jest znacząco niska.
- C. Zakłócenie postrzegania własnej masy i kształtu własnego ciała, nadmierny wpływ masy ciała lub jego kształtu na samoocenę albo zaprzeczanie realności aktualnie niskiej masy ciała.

Głównym obiektem, wokół którego krąży anoreksja to ‘masa ciała’. Zwróćmy uwagę, że w pierwszym podpunkcie użyte jest sformułowanie: ‘znacząco niska’ lub ‘znacząco mniejsza’. Te dwa określenia odwołują się i powołują do istnienia referencję do standardowej masy ciała. Masy, która jest odpowiednia – w domyśle zdrowa lub w przypadku dzieci i młodzieży pożądana lub oczekiwana. Warto w tym miejscu wskazać na kontekstualne rozszerzenie: ‘niska masa ciała’ jest skorelowana z wiekiem, płcią, rozwojem i zdrowiem fizycznym. Po pierwsze, odsyła nas to do kolejnych infrastruktur zaangażowanych w klasyfikowanie wieku, przynależności płciowej, bliżej nieokreślonego rozwoju i kategorii zdrowia. W drugim punkcie narracja zmierza w stronę psychologizacji anoreksji: „intensywny lęk” oraz „zaciekle zachowanie” wiążą się z nadaniem jednostce sprawczości i upodmiotawia aktora, dla którego lęk atrybuuje relację z własnym ciałem. Intencjonalność w zachowywaniu zbyt niskiej masy ciała prowadzi do chęci podążania za specyficznymi kodami kulturowymi. Mianowicie, dążenie do szczupłości wynika ze zinternalizowanego ideału cielesności, gdzie ciało jest idealnie szczupłe, wręcz efemeryczne. Prowadzi to do patologicznych praktyk redukcji wagi. Lęk zostaje w punkcie trzecim zespolony z zaburzonym postrzeganiem własnego ciała, czyli klasyfikowaniu go w oparciu o społeczno-kulturowe standardy. Ulokowanie sprawczości po stronie aktora odbywa się przez zapośredniczenie. Filtrem są tu niewidoczne – głęboko w kulturze zakotwiczone – infrastruktury klasyfikacji i standaryzacji idealnego, pożądanego ciała. Bowker i Star twierdzą, że standardy działają najskuteczniej i są najłatwiejsze w użyciu, kiedy stają się niewidoczne (Bowker i Star 1999, 33). W tym momencie widać jak aktywizacja konkretnych i specyficznych standardów jest wpisana i zaangażowana w anorektyczne performowanie ciała. Warto też zwrócić uwagę na centralne ulokowanie masy ciała jako obiektu, który generuje opisy. Nie jest to jednak obiekt statyczny i pasywny. Masa ciała jest płynna, jest fluidem² (Mol i de Laet 2000). Nie posiada jednego

² Mówiąc o fluidzie odwołuję się tutaj do ustaleń Mol i de Laet, które w odniesieniu do pompy wodnej używanej w Zimbabwie postawiły tezę, iż obiekt/narzędzie nie musi wcale być uniwersalnie zaprogramowane, żeby skutecznie działać. Innymi słowy – pompa – która często wymagała licznych napraw, dostosowania do zmienia-

i stabilnego opisu ontologicznego. Jedynym parametrem jest jej zmniejszanie się – nieobecność pożądanej ilości lub zwiększanie się – obecność zbyt dużej ilości. Ilość ciała podlega jednak kwantyfikacji. Infrastruktura standaryzacyjna wykorzystuje technologie pomiaru. W tym wypadku narzędziem jest *Body Mass Index (BMI)*. Wedle informacji pochodzących ze strony Światowej Organizacji Zdrowia BMI³ to prosty indeks relacji wagi do wzrostu powszechnie używany do klasyfikacji niedowagi, nadwagi i otyłości wśród dorosłych (http://apps.who.int/bmi/index.jsp?introPage=intro_3.html, dostęp 30.11.2016)⁴. W interesującym mnie kontekście służy do pomiaru stopnia szczupłości, która kategoryzowana jest na lekką, umiarkowaną i poważną. Charakterystyczny jest brak podziału na płeć, co pokrywa się z postulowanym na łamach DSM ujednocnieniem i pogłębianiem uniwersalizacji infrastruktur klasyfikacyjnych. Samo dążenie do uniwersalizacji jest niezwykle ważnym zjawiskiem i wymaga osobnego badania. W tym momencie chciałbym tylko wyraźnie zaznaczyć, iż kategoria uniwersalizacji jest wpisana w procesy klasyfikacyjne i standaryzacyjne (Busch 2013, Bowker, Star 1999). Eksplicytnie jest to zresztą wyrażone we wstępie do ostatniej edycji DSM gdzie postuluje się synchronizację z publikowaną przez Światową Organizację Zdrowia klasyfikacją chorób (*International Classification of Diseases, ICD*). Poza oczywistym dążeniem do uniwersalizacji kolejnym czynnikiem legitymizującym harmonizację jest obserwacja, iż „najbardziej istotne różnice między klasyfikacjami DSM i ICD nie odnoszą się do rozbieżności na polu naukowym, lecz raczej są efektem historycznych różnic pracy dwóch niezależnych komitetów” (DSM V 2013, 11). Dwa znaczące momenty wyłaniają się z powyższego uzasadnienia. Po pierwsze, scjentyistyczne, czyli modernistyczne uwypuklenie fundamentalnej dla dziewiętnastowiecznej nowoczesności jednolitości naukowej, która obiektywizuje i ugruntowuje społecznie ważność obu aparatów klasyfikacyjnych. Po drugie, przesunięcie ewentualnych rozbieżności na czynniki mniej w tym wypadku ważne: historyczne. Historyczność reprezentuje tu rzecz jasna przestrzeń społeczno-kulturową, która jest mniej stabilna, mniej odporna na wpływy różnych procesów i zjawisk i tym samym mniej odpowiednia jako rama odniesienia. Według mnie, niezwykle istotne jest uchwycenie w powyższej deklaracji klasyfikacyjnej modernistycznej dychotomii na naukę i społeczeństwo. Nauka jest przedstawiona jako obiektywna, homogeniczna i jednorodna – niepozostawiająca wątpliwości. Społeczeństwo – reprezentowane przez procesy historyczne – pozostawia natomiast

jących się warunków środowiskowych nie była jednym i tym samym aktorem. Była płynna, zmieniająca się jako aktor i obiekt w zależności od konkretnego miejsca jej zastosowania. Stąd wyciągam wniosek, iż płynność masy ciała jako obiektu wynika z dynamicznie ewoluujących sieci relacji, w których funkcjonuje. Masa nie jest stała sama dla siebie. Jest zmienna, bo każdy pomiar sytuuje ją w innej sieci relacji.

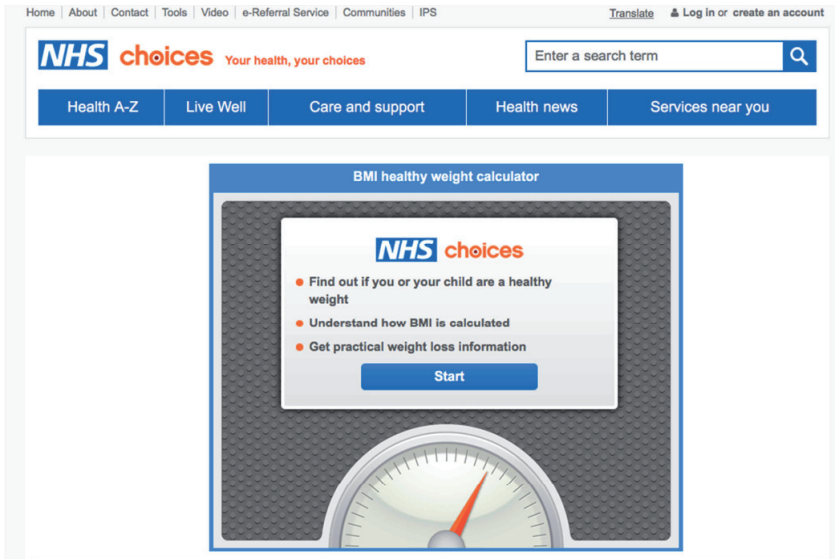
³ Warto w tym miejscu podkreślić, iż kalkulator BMI nie jest wystarczający do stwierdzenia anoreksji lub innych zaburzeń odżywiania. Moja analiza ma na celu pokazać, jak zestandaryzowane narzędzie pomiarowe jest zaangażowane w konstytuowanie ciała.

⁴ Hacking wskazuje również na powszechne stosowanie BMI przy diagnozowaniu cukrzycy. Podkreśla również, że jego popularność nie wynika z dokładności, lecz z prostoty i łatwości używania (Hacking 2005).

pole do relatywizacji, niespójności czy kompleksowości. Jako takie staje się też katalizatorem dla pojawiania się anormalności w ‘postrzeganiu masy i kształtu swojego ciała’. Maszyneria klasyfikacyjna ma zatem za zadanie nadawanie spójności, organizowanie i zarządzanie kompleksowością. W kontekście anoreksji uspójnianie i nadawanie ścisłego sensu ma przebiegać w oparciu o twarde, naukowo podparte procedury diagnostyczne.

4. Narzędzia pomiaru w praktyce

BMI ma być właśnie jedną z nich. Ilustracją performowania kwantyfikacji ciała jest polityka brytyjskiej służby zdrowia *National Health Service (NHS)*. Gdy wejdziemy na ich stronę klikniemy w zakładkę narzędzia i dalej w utratę wagi jednym z wyborów będzie właśnie kalkulator BMI, który ma za zadanie policzyć współczynnik określający czy konkretna waga ciała jest „zdrowa” (rys. 1).

Po wejściu, zostaje wyświetlony krótki diagram z polami danych do wypełnienia. Różnicowanie jest oparte o zestandaryzowane społecznie różnice na płeć i wiek dyferencjonowany przez podział na dorosłego i dziecko.

Home | About | Contact | Tools | Video | e-Referral Service | Communities | IPS Translate | Log in or create an account

NHS choices Your health, your choices

Health A-Z | Live Well | Care and support | Health news | Services near you

[Back](#) **BMI healthy weight calculator**

Male Female

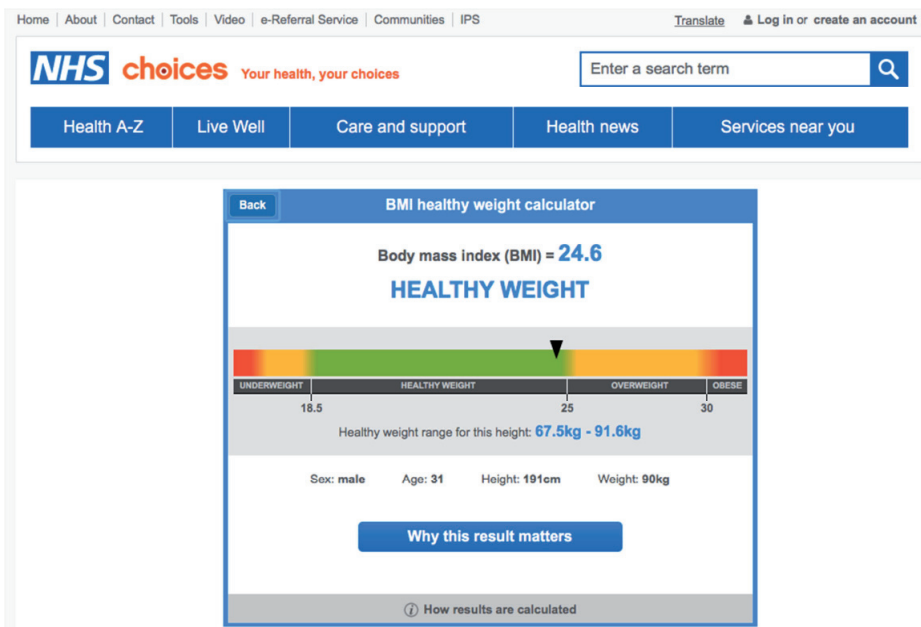
Age

Height cm eg. 177.5cm

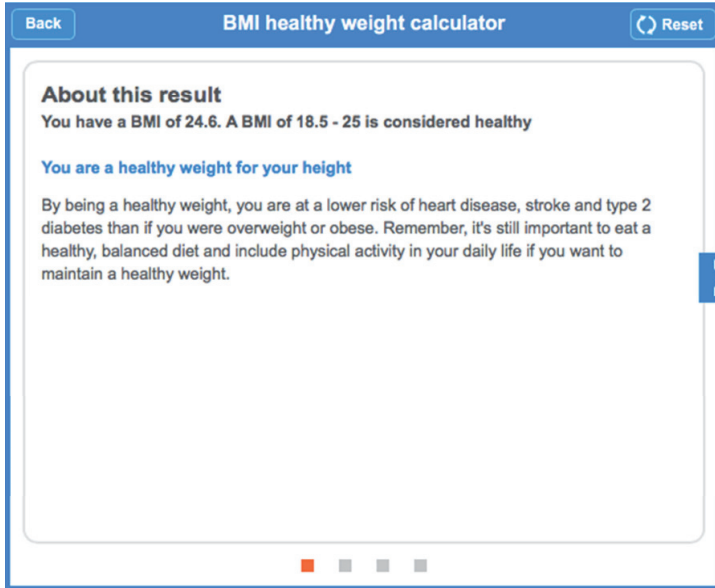
Weight kg eg. 78.5kg

[Clear values](#)

Chcąc śledzić trajektorię praktycznego zastosowania kalkulatora i podążyć za siecią relacji tworzoną przez posługiwanie się nim posłużę się swoimi parametrami.

Mój wskaźnik BMI wyniósł 24,6 co według tabeli wskazuje, że znalazłem się w górnej granicy „zdrowej wagi”. Dla mnie wynosi ona 91,6 kg⁵. Jednak to nie koniec. Brytyjska służba zdrowia posługuje się bowiem narracją tłumaczącą znaczenie wyniku pomiaru. Klikam zatem na pole „Dlaczego wynik ma znaczenie”.

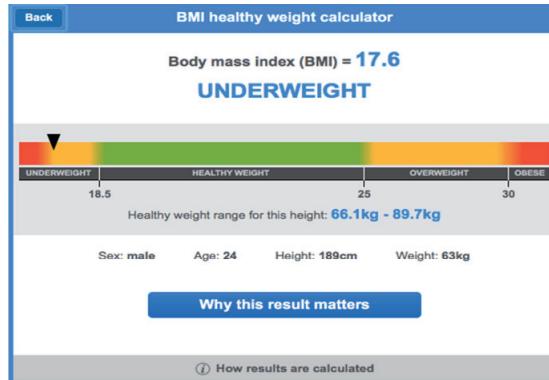

Na niebiesko widzimy potwierdzenie zdrowego stosunku wzrostu do masy ciała. Niżej wygenerowany został komentarz, w którym czytamy że: „Posiadając zdrową wagę, jesteś mniej narażony na choroby serca, wylew czy cukrzycę typu B niż gdybyś miał nadwagę lub cierpiał na otyłość. Pamiętaj, wciąż istotne jest jedzenie zdrowych i zbilansowanych posiłków oraz prowadzenie aktywnego trybu życia, żeby zachować zdrową wagę.” Okazuje się zatem, że zestandaryzowana „zdrowa waga” potrzebuje do funkcjonowania kolejnych aktorów: diety, zdrowego pożywienia, zbilansowanej diety i fizycznej aktywności. Inaczej jednostka naraża się na ryzyko nadwagi i otyłości. Posługując się kategorią *ontonomy*, zaproponowanej przez Mol (2013) można stwierdzić, iż NHS postuluje konkretny standard ontologiczny: kontrolowana waga mieszcząca się w złotym przedziale jest ważna dla zdrowia, zapobiega całej gamie chorób i jej utrzymywanie powinno być przeprowadzane przy użyciu konkretnej mechaniki postępowania. Kategoria *ontonomy* wydaje się nawiązywać do procesu ‘wymiślenia’ ludzi opisanego przez Iana

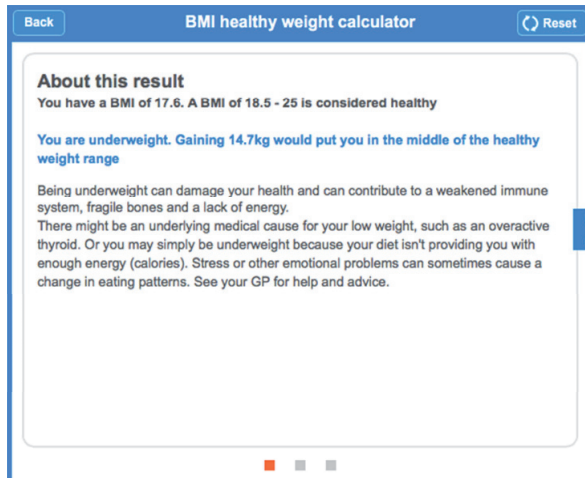
⁵ Interesujące wydaje się, iż zniuansowanie wyników pomiaru możemy odnaleźć dopiero przeprowadzimy dość szczegółowe śledztwo na stronie NHS co to jest BMI. Dopiero wtedy na jednej z podstron (nazwanej „ograniczenia BMI”) dowiemy się, że „mocno umięśnieni dorośli oraz sportowcy mogą być zaklasyfikowani jako osoby z nadwagą lub otyłością pomimo, że poziom ich tkanki tłuszczowej jest niski”.

Hackinga, który wyróżnił osiem kroków prowadzących do stabilizacji konkretnych typów klasyfikacji jednostek (2006). Trzecim z nich jest właśnie normatywizacja np. otyłości lub autyzmu. W interesującym nas przypadku normy określają pożądany przedział wagowy, postrzeganie własnego ciała, podejście do diety i jedzenia czy też odpowiednie performowanie własnego ciała.

Jednak interesuje mnie również jakie konsekwencje pociąga za sobą odstępstwo od normy. Wpisuję więc dane mojego kolegi:

Jego parametry wygenerowały znaczną niedowagę. BMI na poziomie 17,6 wedle DSM wskazuje na łagodne objawy zbytniej szczupłości. NHS opisuje to w następujący sposób:

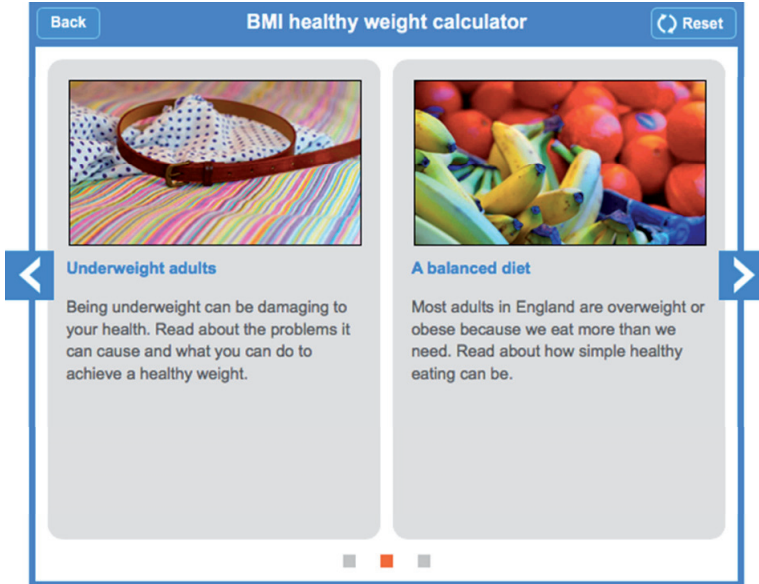

„Posiadanie niedowagi może powodować uszczerbek na zdrowiu i prowadzić do osłabienia układu odpornościowego, kruchości kości i braku energii. Prawdopodobna jest medyczna przyczyna dla tak niskiej wagi taka jak nadaktywność

tarczycy. Lub niedowaga może wynikać z faktu, że twoja dieta nie dostarcza odpowiedniej ilości energii (kalorii). Stres lub inne problemy emocjonalne niekiedy mogą wpływać na zmianę nawyków żywieniowych. Skontaktuj się z lekarzem rodzinnym po pomoc i radę”.

Na kolejnych stronach znajdziemy porady żywieniowe, zestaw pytań mających określić powody niedowagi, skutki niedowagi na zdrowie tak fizyczne jak i psychiczne, przepisy na odpowiednio zbilansowane posiłki i odnośniki, gdzie i jak szukać pomocy i porady. Niedowaga nie jest zatem tylko i wyłącznie zmedykalizowana i poddana medycznej kontroli i nadzorowi jest również zaplątana w narrację o zdrowym odżywianiu się i aktywności fizycznej. Na dalszych podstronach możemy znaleźć informację o programach biegowych lub programach fitness, które mają na celu utrzymanie nas, w nie tyle dobrej kondycji, ile stabilizację masy ciała w odpowiednim przedziale. Innymi słowy, w skutecznym odtwarzaniu (*enacting*) zestandaryzowanej ontornormy. Ten krótki eksperyment miał na celu nakreślenie jednej z możliwych trajektorii zawiązywanie się sieci relacji skupionej wokół patologicznie szczupłego ciała. Wychodząc od konkretnego systemu klasyfikacyjnego (DSM V) ciało poddane kwantyfikacji za pomocą konkretnego narzędzia zostało wpisane w relacje władzy medycznej i politycznej. Konieczne jest w tym momencie dostrzeżenie, jak deklaratywnie uniwersalny standard produkujący ciało (Greco 2016, 3) jest wpłątany w potężną maszynę różnorodnych aspektów zdrowia publicznego, które powiązane jest tutaj z dietą, odżywianiem, bieganiem, zdrowym trybem życia, chorobami układu sercowego, stresem, instytucją lekarza rodzinnego czy problemami emocjonalnymi.

Podsumowując dotychczasowy tok argumentacji warto uwypuklić następujące ustalenia: wychodząc od założeń specyficznie zmodyfikowanej wersji teorii aktora-sieci starałem się rozmontować uczarnoskrzynkowioną infrastrukturę klasyfikacyjną zbudowaną wokół anoreksji w ramach projektu ostatniej wersji DSM. Demontaż zaprowadził mnie w kierunku praktycznej implementacji uniwersalnego narzędzia BMI w oparciu, o które tworzony znaczący komponent polityki zdrowia publicznego w Wielkiej Brytanii. W tym momencie wyraźniej widać jak deklaratywnie obiektywna standaryzacja jest „naładowana politycznie” (Moser 2007). Wychodząc bowiem od pojedynczego, losowego przypadku osoby płci męskiej, której BMI wynosi 17,6 internetowy protokół postępowania w razie takiego wyniku prowadzi nas już w kompleksowe zagadnienia związane ze zdrowiem psychicznym i fizycznym oraz jakością życia. Widać to wyraźnie na poniższym slajdzie:

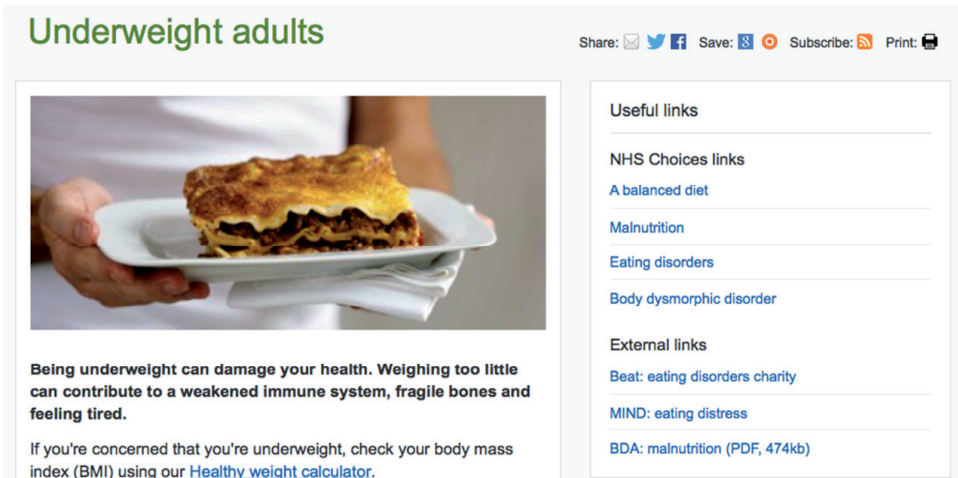
Underweight adults

Being underweight can be damaging to your health. Read about the problems it can cause and what you can do to achieve a healthy weight.

A balanced diet

Most adults in England are overweight or obese because we eat more than we need. Read about how simple healthy eating can be.

Pod zakładką „Dorośli z niedowagą” widzimy komentarz informujący, że niedowaga może być groźna dla zdrowia i że powinniśmy zapoznać się z problemami, które mogą być przez nią powodowane oraz dowiedzieć się o możliwościach uzyskania zdrowej wagi.

Underweight adults

Share: Save: Print:

Being underweight can damage your health. Weighing too little can contribute to a weakened immune system, fragile bones and feeling tired.

If you're concerned that you're underweight, check your body mass index (BMI) using our [Healthy weight calculator](#).

Useful links

- NHS Choices links
- [A balanced diet](#)
- [Malnutrition](#)
- [Eating disorders](#)
- [Body dysmorphic disorder](#)

External links

- [Beat: eating disorders charity](#)
- [MIND: eating distress](#)
- [BDA: malnutrition \(PDF, 474kb\)](#)

Kolejna karta rozwija problem niedowagi wizualizując żywienie poprzez zdjęcie posiłku, co kieruje uwagę na znaczenie pożywienia i w konsekwencji koncentruje uwagę odbiorcy na kawałku lasagni. Aspekt dietetyczny jest rów-

nież zaakcentowany po prawej stronie w sekcji poświęconej praktycznym linkom wybranym przez NHS. Znajdują się tam przekierowania do *zbilansowanej diety*, *niedożywienia*, *zaburzeń odżywiania* oraz *dysmorfofobia*. Dwa pierwsze elementy są, jak wspominałem, powiązane z odżywianiem. Natomiast dwa pozostałe przekierowują uwagę na aspekty medyczne. Konkretnie zaburzenia psychiczne. Ogólne, czyli zaburzenia odżywiania i szczegółowe, czyli dysmorfofobia. O ile zaburzenia odżywiania, tutaj bulimia i anoreksja są stabilną konsekwencją problemów ze zbyt niską wagą, o tyle dysmorfofobia zdaje się być nowym aktorem i rozszerzeniem dotychczasowej zmedykalizowanej konfiguracji łączącej bardzo niskie BMI z zaburzeniami odżywiania. Bowiem dysmorfofobia jako zaburzenie z grupy obsesyjno-kompulsywnych należy do innej grupy nieprawidłowości psychicznych niż zaburzenia odżywiania. Podlega tym samym innym procesom diagnostycznym i jest performowana w oparciu o inną infrastrukturę standaryzacyjną. Co jednak niezwykle istotne, dysmorfofobia cielesna jest uznana za chorobę dotyczącą prawie wyłącznie mężczyzn! Pamiętając definicję DSM, gdzie brak podziału na płeć jest zabiegiem celowym, można się zastanawiać jak ulokować męską anoreksję. Albowiem, co widać w literaturze dotyczącej męskiej anoreksji kategoria dysmorfofobii wyewoluowała z pojęcia ‘odwróconej anoreksji’, ‘kompleksu adonisa’ czy ‘bigoreksji’ (Pope i inni 1993, Pope i inni 1997, Pope i inni 1999). Tym samym na pojedynczy przypadek kwantyfikowanego ciała zostaje nałożona kolejna wielowymiarowa narracja, która sytuuje ciało w zupełnie nowej sieci powiązań. Ponieważ na łamach tego artykułu nie ma miejsca na szczegółowe opisanie trajektorii ciała generowanego przez infrastrukturę standaryzacyjną zogniskowaną wokół dysmorfofobii chciałbym tylko zaznaczyć i podkreślić jak rozległe są możliwości lokowania cielesności w oparciu o jedno nieskomplikowane narzędzie pomiarowe. Wracając do tezy o „naładowaniu politycznym” obiektywnych standaryzacji powyższy przykład miał za zadanie zilustrować ile polityk i różnych rzeczywistości jest zaprzęgniętych w ramach prostego pomiaru. Widać jak wynik prostego i szczegółowego pomiaru zostaje wpleciony w polityczną dyskusję o zdrowiu publicznym.

5. Próba aplikacji wyobraźni ontologicznej i KFF. Jak budować nowe wspólnoty

W ostatniej części tego artykułu chciałbym zaproponować swoją próbę aplikacji kategorii wyobraźni ontologicznej i kulturowych funkcji filozofii w odniesieniu do problemu cielesności zapośredniczonego i przefiltrowanego przez maszynię standaryzacyjną. Dokładniej, przyjmuję perspektywę kategoryzacji zjawisk społecznych używając wyobraźni ontologicznej rozumianej jako swoistą dyspozycję czy też technikę działania, żeby następnie zastosować procedurę uspojniania kultury zaproponowaną przez Abriszewskiego (Abriszewski 2013, 313–319). Nowak sugeruje zmianę optyki i przejście na tryb wyobraźni – jak pamiętamy – w trzech głów-

nych krokach: przemysłenia, podminowania i przekształcenia (Nowak 2016, 62). Odnosząc powyższe kroki do naszych rozważań widać wyraźnie, że przemysłenie ma miejsce w samej problematyzacji infrastruktury klasyfikacyjnej i wskazaniu na jej performatywny charakter. Podminowanie to nic innego niż demontaż lub jak chciała Mol „wstrząsanie ustabilizowaną rzeczywistością” (Mol 1999, 84), próba otwarcia czarnych skrzynek. Założenie, że jeśli – jak twierdzi Busch – standardy są „przepisem na rzeczywistość” (Busch 2011) to warto przyglądać się składnikom i sprawdzać co można z nich stworzyć. Przypomnijmy, za Nowakiem, że klasyczna analiza w duchu teorii aktora-sieci kończy się na tym etapie. Latour nie stara się przekształcać zbiorowości i proponować nowych, bardziej adekwatnych spłotów i konfiguracji (Nowak 2016, 371). Zakłada jednocześnie ten właśnie ruch jako kluczowy w roli intelektualisty zaangażowanego. W naszym przypadku: anoreksji, DSM, BMI, ciała, brytyjskiej służby zdrowia, anoreksji, dysmorfofobii, procedur proponowanych przez politykę zdrowia publicznego wiązałyby się to z przesunięciem punktu ciężkości z narzędzia kwantyfikacji ciała i budowaniu narracji i polityki wokół w oparciu o procesy negocjowalności, niejednoznaczności i kontyngentności infrastruktur standaryzacyjnych. Na podkreślaniu interpretatywności standardów i na ich performatywnym charakterze. Performatywnym – w sensie ich podmiotowości w multiplikowaniu rzeczywistości, w generowaniu nowych (jak widzieliśmy wyżej) sposobów opisu pomiaru ciała. Teun Zuiderent-Jerak proponuje pojęcie standaryzacji usytuowanej (*situated standarization*), w celu przesunięcia akcentów z uniwersalnego rozumienia pacjentów na indywidualne podejście do chorego. Zuiderent-Jerak umiejscawia usytuowaną standaryzację obok kategorii Stevena Epsteina i jego niszowej standaryzacji (*niche standarization*) (Zuiderent-Jerak 2016, 68). Usytuowana standaryzacja ma zatem przełamać dychotomię uniwersalne/indywidualne podejście do pacjenta, procedur czy rekomendacji dla polityki zdrowotnej. Nie neguje się w ramach tego ujęcia uniwersalnego, biomedycznego modelu opartego o paradygmacie medycyny opartej na dowodach (*evidence based medicine*), lecz integruje go z bio-psycho-społecznym rozumieniem pacjentów (por. Roberts 2016) opartego na opiece skoncentrowanej na pacjencie (*patient-centered care*). Model opieki opartej na pacjencie adresuje jego złożoność społeczną przy formułowaniu diagnozy i późniejszych rekomendacji zdrowotnych. W interesującym mnie przypadku widać jak uniwersalne narzędzie BMI wykorzystywane w ramach brytyjskiej polityki zdrowotnej uniwersalizuje i traktuje jednostki jako mierzalne biomedyczne obiekty. Mówiąc słowami Hackinga: wymyśla pewną kategorię ludzi – w zależności od wyniku pomiaru (2006).

Dwa zaprezentowane przykłady są dowodem, w jakie struktury wiedzy zostają wpisane dwa różne ciała po przeprowadzeniu prostego pomiaru. Jakim oba ciała podlegają mechanikom przekształcenia i jakie trajektorie praktyk są przez konkretne struktury wiedzy proponowane i jak skategoryzowani i wytwarzani są

ludzie. Warto tu zwrócić uwagę na kierunek trajektorii praktyk zorientowany na przyszłość. Cała konfiguracja, od samego początku jest ujmowana w formie profilaktyki, zapobieganiu temu co może się z ciałem i potem jednostką stać, jeśli nie zaangażuje się w jedną z proponowanych praktyk. Polityka NHS zatem, która celuje w zalepienie dziury ontologicznej i niepewności w związku z wagą ciała (chodzi o dobro populacji) ma na celu integrowanie różnych możliwych ontologii, praktyk i sieci powiązań w których może uczestniczyć indywidualne ciało. Można tu dostrzec pewną logikę działania: zaczynając od ciała prywatnego w momencie, w którym wynik pomiaru zostaje uwikłany w konkretną procedurę ciało prywatne staje się ciałem publicznym i podlega nowym, specyficznym standaryzacji, które z kolei uruchamiają specyficzne praktyki.

Jednak kalkulator BMI nie daje głosu obiektowi, który bada. Nie pozwala na prześledzenie narracji i historii obiektu i wreszcie na odtworzenie **jego** sieci powiązań. Nie traktuje obiektu jako bio-psycho-społecznego – usytuowanego. Proponuje jedynie ontonormatywne i uniwersalne rozwiązania, które dopiero w następnych etapach mogą doprowadzić do oddania głosu ciału mojemu lub mojemu współlokatorowi. Asymetryczne działanie prowadzi zatem do generowania niepewności, lęku i rozszczępienia ontologicznego. Standaryzowane ciało funkcjonujące w powyższych narracjach jest pozbawione lokalności i usytuowania. Nie mogąc „mówić” ani nie mając reprezentanta powinno podążać, dostosowywać się, aplikować zaproponowane rozwiązania. Jeśli za Abriszewskim będziemy chcieli wykorzystać model KFF i filozoficznie oddziaływać na wyżej zarysowany problem niezbędne będzie podjęcie następujących kroków:

- zdefiniowanie pęknięcia ontologicznego, a co za tym idzie ulokowanie źródeł, miejsc i kontekstów niepewności i lęku
- konceptualizacja nowych ram odniesienia, rozpakowanie czarnych skrzynek, usytuowanie uniwersalności kompleksowości wynikających z infrastruktur standaryzacyjnych
- zaproponowanie nowych pętli powiązań ciała, gdzie narzędzia pomiarowe byłyby symetrycznie ulokowane wobec lokalności funkcjonowania ciała.

Ostatni i kluczowy ruch jest najbardziej nieuchwytny. Chodzi o wprowadzenie wyżej zaproponowanych przejść jako innowacji do społecznego obiegu. Ponadto, koncepcja kulturowego modelu filozofii zakłada, że funkcjonowanie nowych sieci powiązań, kontekstów i zapleceń powinno być monitorowane. Abriszewski stawia tezę, iż należy „ustalić, czy doszło do **stabilizacji i zagnieżdżenia** nowych **reinterpretacji**” (Abriszewski 2013, 319). Można postawić pytanie jak to ustalić i jakie ramy odniesienia przyjąć, jakimi narzędziami mierzyć (i czy w ogóle) stopień penetracji struktur społecznych przez nowe łańcuchy powiązań. Niemniej jednak propozycje wyobraźni ontologicznej jako dyspozycji badawczej i KFF jako procedury postępowania pozwalają skutecznie operacjonalizować nowe narracje i odpowiadają na wymagania późnej nowoczesności.

6. Zakończenie

Ten artykuł miał na celu naświetlenie relacji między konsekwencjami społecznymi wyrastającymi z tradycyjnego modelu nowoczesności ze szczególnym uwzględnieniem procesów standaryzacyjnych i klasyfikacyjnych. Męskie, anorektyczne ciało stało się tym samym obiektem, na którym procesy niepewności, ryzyka, polityki, powszechnej opieki zdrowotnej mieszają się ze sobą. Ciało stało się polem negocjacji dominującej (tradycyjnej) strategii perforowania infrastruktur standaryzacyjnych z postulowanym, możliwym przeniesieniem akcentów wynikających ze zmiany optyki widzenia. Innymi słowy nowoczesne ujmowanie ciała jako biernego obiektu, na którym ‘nadpisywane’ są procedury postępowania w konkretnym przypadku – niedowagi – zostało zestawione z podejściem aplikującym KFF i dyspozycje wyobraźni ontologicznej w celu pełniejszego wypełniania dziur ontologicznych.

Literatura

- American Psychiatric Association, 2013, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*.
- Abriszewski, K., 2013, *Kulturowe funkcje filozofowania*, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Arcimowicz, K., 2015, *Współczesny ideał męskiego ciała – wybrane aspekty problematyki*, „Folia Sociologica”, 55: 57–77.
- Barad, K., 2007, *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*, Durham: Duke University Press.
- Beck, U., 2004, *Spółczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Scholar: Warszawa 2004.
- Bordo, S., 1999, *The Male Body: A New Look at Men in Public and in Privat*, Farrar, Straus and Giroux.
- Bowker, G., Leigh Star, S., 1999, *Sorting things out: Classification and its consequences*, Cambridge-Massachusetts: MIT Press.
- Bush, L., 2011, *Standards. Recipes for Reality*, Cambridge-Massachusetts: MIT Press.
- Collins, H.M., 1985, *Changing Order: Replication and Induction in Scientific Practice*, London Beverly Hills: Sage Publications.
- Connell, R., 1995, *Masculinities*, Berkley, CA: University of California Press.
- Flyvberg, B., 2012, *Real Social Science: Applied Phronesis*, Cambridge-Massachusetts: Cambridge University Press.
- Hacking, I., 2005, *Genetics, biosocial groups & the future of identity*, Document internetowy: https://www.college-de-france.fr/media/ian_hacking/UPL9148763916900608100_Genetics.pdf [dostęp: 17.08.2017].
- Hacking, I., 2006, “Making up people”, *London Review of Books*, 17 sierpnia.
- Haraway, D., 2014, *Wiedza usytuowana: problem z nauką w feminizmie a przywilej przyjęcia częściowej, niepełnej perspektywy*, w: Derra A., Bińczyk E., red., *Studia nad nauką i technologią. Wybór tekstów*, Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Knorr-Cetina, K., 1981, *The Manufacture of Knowledge. An Essay on the Constructivist and Contextual Nature of Science*, Pergamon.
- Knorr-Cetina, K., 1999, *Epistemic Cultures. How the Sciences Make Knowledge*, Harvard University Press.

- Latour, B., 2011, *Nigdy nie byliśmy nowoczesni. Studium z antropologii symetrycznej*, przeł. Maciej Gdula, Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Leat, de M., Mol., 2000, *The Zimbabwe Bush Pump: Mechanics of a Fluid Technology*, "Social Studies of Science" 30: 225–263.
- Law, J., Lien, M.E., 2012, *Slippery: Field notes in empirical ontolog*, "Social Studies of science", 43: 363–378.
- Mills, W.C., 1959, *The Sociological Imagination*, Oxford: Oxford University Press.
- Mitterer, J., 2002, *Ucieczka z dowolności*, tłum. A. Zielder-Janiszewska, Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Mol, A., 1999, *Ontological politics. A word and some questions*, "The Sociological Review", 47: 74–89.
- Mol, A., 2013, *Mind your plate! The Ontonorms of Dutch Dieting*, "Social Studies of Science", 43: 379–396.
- Moser, I., 2008, *Making Alzheimer's disease matter. Enacting, interfering and doing politics of nature*, "Geoforum", 39: 98–110.
- Nowak, A.W., 2016, *Wyobrażenia ontologiczne. Filozoficzna (re)konstrukcja fronetycznych nauk społecznych*, Poznań: Wydawnictwo naukowe UAM.
- Pope, H.G., Jr. Katz, D.L., Hudson, J.I., 1993, *Anorexia Nervosa and "Reverse Anorexia" Among 108 Male Bodybuilders*, "Comprehensive Psychiatry", 34: 406–409.
- Pope, H.G., Gruber, A.J., Choi, P., Olivardia, R., Phillips, K.A., 1997, *Muscle Dysmorphia An Under-recognized Form of Body Dysmorphic Disorder*, "Psychosomatics", 38: 548–557.
- Pope, H.G., Olivardia, R., Gruber, A., Borowiecki, J., 1999, *Evolving Ideals of Male Body Image as Seen Through Action Toys*, "International Journal of Eating Disorders", 26: 65–72.
- Shapin, S., Shaffer, S., 1985, *Leviathan and the Air-Pump: Hobbes, Boyle and the Experimental Life*, Princeton: Princeton University Press.
- Roberts, C., 2015, *Puberty in Crisis. The Sociology of Sexual Development*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Robinson, V., 2008, *Everyday Masculinities and Extreme Sport. Male Identity and Rock Climbing*, Palgrave Macmillan.
- Woolgar, S., Lezaun, J., 2013, *The wrong bin bag: A turn to ontology in science and technology studies?*, "Social Studies of Science", 43: 321–340.